

УДК 378.02:372.8

Кудіна В. В.

**СУЧАСНА СИСТЕМА ДІАГНОСТИКИ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ
СТУДЕНТІВ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ**

У статті розглядається актуальна проблема сучасної вищої освіти – контроль як складова системи діагностики навчальних досягнень студентів. Розкрито сучасні тенденції в розвитку вітчизняної системи вищої освіти, проаналізовано зміни, що відбуваються в стратегії контролю й модульно-рейтингового оцінювання, подано приклади інноваційних технологій і окремих методів контролю.

Ключові слова: діагностика навчальних досягнень студентів, контроль, перевірка, оцінювання, аутентичне оцінювання.

Кудина В. В. Современная система диагностики учебных достижений студентов: тенденции развития. В статье рассматривается актуальная проблема современного высшего образования – контроль как составляющая системы диагностики учебных достижений студентов. Раскрыты современные тенденции в развитии отечественной системы высшего образования, проанализированы изменения, которые происходят в стратегии контроля и модульно-рейтингового оценивания, поданы примеры инновационных технологий и отдельных методов контроля.

Ключевые слова: диагностика учебных достижений студентов, контроль, проверка, оценивание, аутентичное оценивание.

Kudina V. Modern diagnostics system of students' education achievements: development trends. This article is about the topical issue of modern higher education – the control as part of diagnostics system of students' educational achievements. The purpose of this article is to identify modern trends of the development in the national system of higher education, to analyze the changes in the control strategy and the module-rating assessment, to submit examples of innovative technologies and individual methods of control.

Key words: diagnostics of students' educational achievements, control, verification, evaluation, authentic evaluation.

Освітня діяльність, як і будь-яка інша, має завершальним етапом контроль, який, у свою чергу, є системою, що складається з менших систем, елементи яких взаємодіють, взаємодоповнюючи один одного.

В усіх країнах світу особлива увага звертається сьогодні на забезпечення якості освіти, яка бачиться одним з основних інструментів реагування на виклики часу. Це завдання виконує зокрема система діагностики навчальних досягнень студентів. Без діагностики неможливо ефективно керувати дидактичним процесом. Важливість розгляду проблем його організації, структури, змісту, шляхів ефективного реалізації завдань зумовлена в тому числі тими корінними змінами, що відбуваються у вітчизняній вищій освіті: введенням в її практику стандартів вищої освіти, кредитно-модульної системи організації освітнього процесу, у тому числі її складової – системи модульно-рейтингового оцінювання навчальних досягнень студентів.

Розглядаючи проблеми діагностики, доводиться констатувати, що серед вітчизняних дослідників дидактики вищої освіти немає згоди з цього питання: одні пропонують вважати родовим поняттям саме діагностику [3], інші стоять на позиціях традиційної дидактики, яка вважає таким контроль, деякі вчені родовим поняттям називають оцінювання [1; 2; 6]. У поняття «діагностика» вкладається ширший і глибший сенс, ніж у поняття «контроль» і його складові – перевірку знань, умінь, навичок та оцінювання. Останні, як відомо, тільки констатують результати, не пояснюючи їх походження. Тоді як діагностика розглядає результати із врахуванням способів їх досягнення, виявленням тенденцій і динаміки освітнього процесу.

Діагностику трактуємо як системоутворюючий компонент управління якістю освіти, мета якого – встановлення міри відповідності норм якості між цілями і результатами освіти. Отже, це процес точного визначення результатів дидактичного процесу, що включає контроль, який, в свою чергу, є підсистемою, яка передбачає перевірку, оцінювання, накопичення статистичних даних, їх аналіз, а також підсистему прогнозування, вияву динаміки, тенденцій освітнього процесу [3]. Однак зазначимо, що термін «діагностика навчальних досягнень студентів» вважаємо недостатньо семантично точним і коректним з огляду на зміст, який вкладаємо у це поняття.

Історично витоки пошуку шляхів ефективного контролю навчальних досягнень учнів пов'язані з народженням і поширенням у Середньовіччі масового навчання, якість результатів якого залежить у тому числі від забезпечення ефективності їх вимірювання й оцінювання.

Оціночній діяльності у вищій освіті присвячені дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Учені багатоглясно розглядають оцінювальну функцію людини: Дж. Брунер, Л. Виготський, А. Леонтьєв, С. Рубінштейн та інші; соціокультурну роль контролю й оцінювання: Б. Ананьєв, А. Бодалев, К. Корсак, О. Локшина, В. Степанський; контрольну діяльність в освітньому процесі: А. Алексюк, В. Беспалько, В. Загвязинський, В. Полонський, Г. Сухобська, П. Якобсон; функції, зміст, методи контролю й оцінювання: А. Міхель, Б. Йоганзен, І. Кувшиннікова, Н. Кузьміна, С. Зинов'єв, Ю. Бабанський, В. Онищук, І. Лернер, А. Майоров, Г. Мазуренко, В. Семиченко, В. Заслуженюк, М. Сметанський та інші. Принципово нові підходи до професійно-педагогічної підготовки викладачів вищих навчальних закладів, у тому числі до здійснення функцій діагностування навчальних досягнень студентів представлені в дисертаційних дослідженнях Т. Барішевої, Н. Бежанової, С. Калаур, Е. Максимової, М. Чобітько, Е. Тазутдинової та інших.

Разом з тим проблема удосконалення системи діагностики навчальних досягнень студентів і її складової – підсистеми контролю й модульно-рейтингового оцінювання у вищих навчальних закладах – залишається актуальною. Її важливість зумовлена невідповідністю потреб суспільства у конкурентоспроможних фахівцях, здатних навчатися протягом життя, і наявною системою освітнього процесу, що не спрямований на проектування індивідуальної освітньої діяльності згідно з сучасними тенденціями розвитку освіти. Недостатньо також проаналізований, фрагментарно й непослідовно застосовується у вітчизняній практиці конструктивний зарубіжний досвід використання аутентичних методів контролю й оцінювання у вищій освіті. Розробки й програми з контролю знань, умінь, навичок студентів вимагають узагальнення і створення нової системи комплексної діагностики навчальних досягнень майбутніх фахівців.

Мета цієї статті обмежується розглядом тенденцій розвитку системи ефективної реалізації таких складових контролю навчальних досягнень студентів, як перевірка й оцінювання.

Перевірку трактуємо як визначення, вимірювання рівня навчальних досягнень студентів і порівняння їх на тому чи іншому етапі освітнього процесу; оцінювання – як визначення й вираження у балах та оцінних судженнях викладача рівня знань, умінь, навичок студентів відповідно до навчальної програми дисципліни (дисциплін).

Основні сучасні тенденції означених процесів полягають у зміні суті самої їх парадигми, розуміння головної мети.

Сьогодні функція контролю не обмежується, як раніше, виявленням недоліків, але розглядається як критичний аналіз освітнього процесу, що передбачає більш точне прогнозування педагогом діяльності студентів, своєї власної педагогічної діяльності і, нарешті, – прогнозування тенденцій освітнього процесу, точне визначення напрямів його покращення. Важливо зазначити, що йдеться не тільки й не стільки про пошуки нових способів перевірки й оцінювання (хоча й про них також), скільки про зміну цілей перевірки й філософію оцінювання.

Контроль сьогодні – це не фіксація результатів заради такої, а черговий етап, за яким має йти новий етап розвитку, підвищення якості освіти (контроль не стільки для фіксації, скільки для покращення). Іншими словами, завдання контролю – «підвищення якості роботи конкретної людини і через таке посередництво досягнення ширших цілей, покращення якості навчальних програм, в яких задіяні люди, що оцінюються, і досягнення нової якості роботи усієї організації в цілому» [2, с. 3].

Далі у таблиці І представимо аналіз змін, що відбуваються в стратегії контролю й оцінювання навчальної діяльності студентів, зроблений з урахуванням досліджень, здійснених Т. Красновою.

Таблиця І

Зіставлення традиційної й інноваційної систем контролю й оцінювання навчальних досягнень студентів

Традиційна	Інноваційна
Переважаючі методи підсумкового контролю: письмові роботи (екзамен), закритий екзамен	Відкритий екзамен, екзамен з «відкритим підручником», кооперативний екзамен, публічний захист курсових робіт, проекти, творчі завдання, презентації
Оцінювання викладачем	Оцінювання з участю студентів, тьютора
Імплицитні (непублічні) критерії оцінювання	Експліцитні (відкриті, публічні) критерії оцінювання
Конкуренція	Співробітництво
Оцінка результату	Оцінювання процесу, компетентності
Мета й завдання	Навчальні результати, індивідуальні досягнення
Перевірка й оцінювання знань	Перевірка й оцінювання практичних умінь; складних, творчих умінь; здібностей, індивідуального потенціалу, можливостей особистісного росту
Тестування пам'яті	Оцінювання розуміння, інтерпретації, застосування, різних мисленнєвих операцій
Контроль та оцінювання розділу, курсу	Контроль та оцінювання модуля
Підсумкове, сумарне оцінювання	Накопичувальне, формуюче, розвивальне оцінювання
Пріоритетність оцінки	Пріоритетність учіння

Організація системи контролю навчальних досягнень студентів передбачає дотримання комплексу педагогічних вимог. Насамперед, це ясність і конкретність мети контролю, врахування специфіки навчальної дисципліни, індивідуальний характер контролю, що визначає використання індивідуальних і диференційованих завдань за такої організації, яка б забезпечила самостійність їх виконання; систематичність, що забезпечує ефективність пізнавальної діяльності студентів протягом усього періоду вивчення дисципліни. Запорукою ефективності контролю є всебічність (охоплення усіх основних розділів і тем дисципліни, контроль усіх складових ланцюжка: знання – прості уміння – навички – складні уміння). Розмаїття форм, форм організації, методів контролю, використання різних засобів, у тому числі сучасних мультимедійних, має забезпечити пізнавальну активність студентів, сприятливий психолого-педагогічний клімат під час контрольних заходів, а також підтримати вимогу об'єктивності, неупередженості оцінювання. Серед інших важливих вимог наведемо

розвивальний характер контролю; толерантність і тактовність викладача; єдність вимог під час оцінювання, що базуються на єдиних, прозорих, зрозумілих і публічних критеріях оцінювання навчальних досягнень студентів; а також аргументованість оцінки, її високий авторитет.

Аналіз сучасних вітчизняних і зарубіжних досліджень доводить, що нові технології контролю навчальних досягнень студентів мають своїм підґрунтям ідеї особистісно-орієнтованого навчання. Аналіз різних трактувань поняття «особистісно-орієнтоване навчання» дозволяє визначити його як такий тип освітнього процесу у вищому навчальному закладі, в якому особистість викладача і особистість студента є суб'єктами учіння і викладання; метою навчання є освіта, розвиток і виховання особистості студента; в освітньому процесі враховуються ціннісні орієнтації студента і структура його переконань, на основі яких формується його внутрішня модель світу, при тому освітній процес узгоджується з особливостями мисленневих і поведінкових стратегій студентів, а відносини викладач – студент побудовані на принципах співробітництва і свободи вибору.

Зарубіжні науковці сьогодні в особистісно-орієнтованих моделях навчання активно розробляють технологію аутентичного контролю, яка буквально перекладається з англійської мови як аутентичне оцінювання (authentic assesment) і трактується як «істинне, справжнє оцінювання», або «оцінювання реальних досягнень студентів», що складається з сукупності усіх його успіхів, досягнень, проявів у навчальній і позанавчальній діяльності. Саме такий зміст вкладається й у вітчизняне поняття «модульно-рейтингова система оцінювання навчальних досягнень студентів».

Аутентичне оцінювання реалізується через новітні методи контролю, такі, наприклад, як: дискусії, диспути, творчі роботи, дослідницькі проекти, наукові експериментальні роботи, усні презентації, в тому числі з використанням засобів мультимедіа. Такі методи орієнтовані на практичні результати діяльності студентів, враховують і стимулюють їх ініціативу, прагнення до самовдосконалення та особистісного зростання на основі самооцінки свого просування до запланованого результату освітньої діяльності, забезпечує можливість бачити ці результати та отримувати визнання своїх досягнень. Метою такої системи контролю й діагностики в цілому є намагання сформувати у студентів уміння, навички, а головне – мотивацію до самодіагностики, самоконтролю й самооцінки.

Автори теорії аутентичного оцінювання називають такі його характеристики: завдання розробляються для найбільш наближених до реальної ситуації (справжніх) умов виконання діяльності в галузі, що оцінюється; залишають достатньо місця для розвитку навчальних стилів студентів, їхніх здібностей та інтересів як джерел для формування умінь і для ідентифікації (можливо, раніше прихованих) їх сильних сторін. Критерії, що використовуються в такого типу оцінюванні, спрямовані на оцінювання «основного» в поведінці та діяльності відповідно до добре продуманих і чітко сформульованих діяльнісних стандартів (наприклад, написання есе із соціально значущої теми, переконливий захист своєї позиції). У процесі аутентичного оцінювання від студентів очікується, що вони повинні представляти свою роботу публічно та в процесі говоріння [1; 6].

Аутентичне оцінювання застосовується в практико орієнтованій освіті. Необхідність запровадження аутентичного оцінювання пов'язана з системними змінами освітнього процесу у ВНЗ. Йде пошук форм організації, методів, технологій контролю, що дозволяють студенту реалізовувати особистісне начало. На думку Н. Альохіної та Е. Зильберштейна [1, с. 48], йдеться про зміну філософії контролю й оцінювання. Вона пов'язана з переходом від дискретності до неперервності; від фрагментарності до системності; від кількісного оцінювання до якісного; від жорсткого – до гнучкого; від оцінки до самооцінки. Необхідним є також перехід від оцінки роботи до оцінювання особистісних досягнень.

Нова філософія оцінки визначає й нові тенденції розвитку оціночної діяльності викладача, які вже сьогодні прослідковуються в освітній практиці: 1) збільшення частки та підвищення значущості якісних оцінок; 2) орієнтація на особистісні досягнення студентів; 3) навчання студентів самооцінці результатів навчальної діяльності; 4) відмова від формалізованої оцінки робіт творчого характеру.

Таким чином, аутентичне оцінювання спрямоване на надання допомоги студенту в розвитку його здібностей до аналізу власної діяльності. Засобами оцінювання виступають продукти освітньої діяльності тих, хто вчаться. Внутрішнім механізмом є рефлексія освітніх результатів і особистісних досягнень. Результат використання комплексу аутентичних видів оцінювання в освітньому процесі, що передбачається, – компетентність у сфері саморегуляції та самоорганізації, адекватна самооцінка.

Аналіз вітчизняного і зарубіжного педагогічного досвіду виявляє методи контролю навчальних та особистісних досягнень студентів, що використовуються в освітньому процесі вищої школи: 1) написання есе (фокусування на розвитку аргументації та рефлексивної оцінки); 2) внесок до Вікіпедії (статті для он-лайн енциклопедії); 3) анування бібліографії; 4) ведення рефлексивного щоденника; 5) підготовка та написання статті за вимогами ВАК України; 6) підготовка коментарів до статті, книги, монографії; 7) рецензування наукової статті, автореферату дисертації. Широко застосовуються методи контролю, що передбачають групову роботу. Наприклад, з дисциплін педагогічного блоку – це: аналіз педагогічних ситуацій і вирішення педагогічних задач; самостійне моделювання педагогічних ситуацій; аналіз і обговорення власного педагогічного досвіду; публічна презентація з педагогічного темарію; диспути, дискусії; ділові та рольові ігри; створення портфоліо, написання есе, рецензії, наукової статті тощо.

Розглянемо сутність і зміст деяких інноваційних методів контролю навчальних досягнень студентів, які використовуються нами в процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців.

Есе науковці визначають як самостійну письмову роботу студента в жанрі есе на тему, запропоновану викладачем (тема може пропонуватися і студентом, але обов'язково погоджуватися з викладачем). Мета такої роботи – розвиток навичок творчого мислення і письмового викладу власних думок.

Ефект від написання есе достатньо високий, оскільки це дозволяє автору навчитися розшукувати, оцінювати й структурувати інформацію; ясно викладати думки, використовувати основні категорії аналізу, виокремлювати причинно-наслідкові зв'язки, аргументувати висновки, оперувати науковим стилем.

Існує багато різних типів есе. У нашій практиці метод есе використовується в тому числі у підготовці модульних контрольних робіт, наприклад, з дисципліни «Педагогіка і психологія вищої школи», яка викладається здобувачам вищої освіти ступеня «магістр» (вони виконуються як позааудиторна самостійна робота). Наведемо тематику таких есе: «Кредитно-модульна система організації освітнього процесу: переваги та недоліки», «Модульно-рейтингова система оцінювання навчальних досягнень студентів: перспективи розвитку», «Курсова, предметна, кредитно-модульна системи. Яка з них найбільш прийнятна для вітчизняної системи організації освітнього процесу?», «Розвиток вищої освіти в Україні: європейський чи власний шлях?», «Якою має бути ідеальна лекція?».

Презентація – метод наочного представлення короткої доповіді з конкретного питання (теми) з використанням аудіовізуальних і мультимедійних засобів. Презентація звичайно містить у собі текст, ілюстрації до нього і витримана в єдиному графічному стилі. Сьогодні інформаційні технології дозволяють створювати презентації з використанням аудіо- та відеовставок, робити презентації динамічними та інтерактивними, застосовувати в них гіпертекстові посилання. Мета презентації – донести до аудиторії інформацію та/або переконати її здійснити певні дії. У нашому випадку презентації заздалегідь плануються (студенти за бажанням на початку вивчення дисципліни обирають одне з питань, що зазначене в плані семінарсько-практичного заняття або винесене на самостійне опрацювання, і готують його у складі мікрогрупи або одноосібно). Наприклад: «Власний проект методики проведення ідеального семінарського заняття у вищій школі», «Психолого-педагогічні проблеми проведення заліків та іспитів, шляхи їх подолання», «Модель ідеального куратора академічної групи» тощо. Викладач дає необхідні настанови, які стосуються організації міжособистісного контакту, підготовки роздаткових матеріалів і матеріалів для демонстрації візуальних образів; презентацій у PowerPoint або Prezi. Наприклад, вимоги до оформлення слайдів такі: єдність стилю оформлення; правильне співвідношення основної і допоміжної інформації; контрастність фону та тексту; легка прочитуваність тексту; доцільність та оптимальність анімації. Вимоги до представлення інформації: лаконізм викладу (час презентації – 6–7 хвилин); використання одного шрифту; обмеження обсягу інформації на одному слайді; використання різних форм подачі інформації (тексти, таблиці, діаграми тощо). Крім того, викладач звертає увагу на методи та прийоми вербального (лаконізм і доступність викладу, яскравий початок, впливові формулювання, приклади, метафори, акцент-паузи тощо) і невербального (зовнішній вигляд, розташування у просторі, поза, жести, візуальний контакт, дистанція, міміка тощо) впливу на аудиторію.

Рецензування наукової статті та написання наукової статті є провідними методами підготовки фахівців – майбутніх науково-педагогічних працівників. Для рецензування пропонується будь-яка наукова публікація у періодичному виданні, зазначена у планах семінарсько-практичних занять з дисципліни «Педагогіка і психологія вищої школи», або обрана магістрантом самостійно. При підготовці рецензії викладач рекомендує студентам дотримуватися такої етапності (структури) роботи: 1) визначити ступінь відповідності статті вимогам ВАК України (чи визначена актуальність проблеми: важливість її дослідження, рівень вивченості у вітчизняній і зарубіжній науці; наскільки коректно визначений науковий апарат дослідження: його об'єкт, предмет, мета, завдання, методи; наскільки грамотно зроблений аналіз досліджень і публікацій, проаналізована теоретико-методологічна база дослідження; чи дотримано вимог щодо наукового стилю мовлення, грамотності тексту; чи переконливий виклад основної частини статті; наскільки висновки відповідають поставленим завданням; чи визначені перспективи подальших досліджень; чи відповідає культура посилань, цитувань і оформлення використаних джерел, обсяг статті чинним вимогам тощо); 2) сформулювати власні висновки (які моменти становлять найбільший інтерес; яка теоретична та практична значущість рецензованої роботи; що нового для себе магістрант дізнався зі статті). Таким чином, рецензування готує студента-магістранта до роботи над власною статтею. Теоретична її частина готується студентом у період вивчення дисципліни, практичне дослідження виконується під час практики. Виконана стаття – один з обов'язкових видів роботи студента-магістранта, що відповідним чином оцінюється по закінченні педагогічної практики. Результати усіх досліджень доповідаються на підсумковій науково-практичній конференції, кращі роботи рекомендуються до опублікування у збірнику наукових праць Університету.

Популярною та затребуваною технологією контролю навчальних досягнень студентів, що відповідає вимогам сьогодення, є *портфоліо*. Це сучасна освітня технологія, що дозволяє вирішувати важливі педагогічні завдання: підтримки високої навчальної мотивації студентів; підвищення їх активності та самостійності; розширення можливостей освіти і самоосвіти; розвиток навичок рефлексивної діяльності.

Основні принципи формування портфоліо науковці визначають так: неперервність (постійний збір даних); діагностичність (наявність моделі або критеріїв, з якими можна співвіднести реальний стан об'єкта); проблемна зорієнтованість (внесення до складу портфоліо тих критеріїв, на основі яких можна зробити висновки про викривлення у досліджуваних процесах); технологічність (повнота інформації за збереження зручності її подачі); широкий спектр виявлення змін (можливість виявлення незвичних результатів, аномалій);

зворотний зв'язок (інформованість об'єкта моніторингу про результати); науковість (наукова обґрунтованість моделі і досліджуваних параметрів); варіативність (можливість унесення змін до структури моніторингу).

Залежно від мети створення та змісту виокремлюють портфоліо таких типів:

1. «Портфоліо документів» – комплект сертифікованих (документованих) індивідуальних освітніх досягнень (похвальні грамоти за навчання, досягнення у спорті, музиці тощо; листи-подяки, табелі успішності, значки, медалі тощо).

2. «Портфоліо робіт» – зібрання творчих, проектних, дослідницьких робіт студента, опис основних форм і напрямів його навчальної і творчої активності; презентувати необхідно усе, що робив студент протягом певного періоду (наприклад, року).

3. «Портфоліо відгуків» – характеристики ставлення студента до різних видів діяльності, надані викладачами, тьюторами, можливо, одногрупниками, працівниками системи додаткової освіти, письмовий самоаналіз студента; можуть представлятися у вигляді текстів, висновків, рецензій, відгуків, есе, рекомендаційних листів.

4. «Проблемно-дослідницький портфоліо» – написання реферату, наукової роботи, підготовка до виступу на конференції; є набором матеріалів за певними рубриками, наприклад: варіанти назв реферату (доповіді, статті); список літератури для вивчення; мікротеми, проблемні питання, план дослідження; дискусійні точки зору; висновки за результатами дослідження; методи дослідження; прогнози та перспективи.

5. «Тематичний портфоліо» – створюється у процесі вивчення будь-якої великої теми, розділу, навчального курсу, коли викладач повідомляє назву теми, що вивчається, та форму організації контролю з неї – захист портфоліо, зібраного у результаті роботи над проблемою [4].

Якщо структура, особливості, методи контролю навчальних досягнень студентів мають достатньо широке обґрунтування та високий ступінь вивченості, то система модульно-рейтингового оцінювання досліджена недостатньо, тому в освітньому процесі ВНЗ України можемо бачити різні підходи до її практичної реалізації. У більшості вищих навчальних закладів дійшли думки, що з метою підвищення мотивації студентів до систематичної активної роботи впродовж навчального року, зниження впливу випадкових чинників під час контрольних заходів, що можуть позначитися на підсумковому балі, варто використовувати накопичувальну систему оцінювання навчальних досягнень студентів. Доступності та прозорості така система набуває завдяки веденню викладачами електронних журналів дисциплін, в яких фіксуються процес накопичення студентами балів за усі види навчальної роботи.

Рейтинг, за визначенням науковців, утворюється шляхом накопичення студентами відповідних балів (кількісних оцінок): відповів на практичному чи семінарському занятті – отримав бал, написав тестові завдання, виконав самостійні письмові завдання – знову певна кількість балів, склав залік чи іспит – ще бали. Наприкінці навчального періоду вони підсумовуються у кожного студента та формують його рейтинг. Після цього в окремих вищих навчальних закладах студенти впорядковуються за зростанням їхніх рейтингів, і кожному студентові надається відповідний ранг. Таке впорядкування відбувається відносно кожної окремої дисципліни, і як сукупність балів з усіх дисциплін, що вивчалися протягом семестру, і протягом навчального року, і усього періоду навчання студента на певному освітньому рівні.

У вищих навчальних закладах України використовуються сьогодні принаймні п'ять типів систем оцінювання: традиційна, проста накопичувальна, накопичувальна система з ваговими коефіцієнтами, накопичувальна система з ваговими коефіцієнтами та рейтингом, накопичувальна система з динамічним рейтингом (вимагає програмного забезпечення, наприклад, в Moodle). Найбільш запитаною, за даними нашого дослідження, поки що залишається проста накопичувальна система оцінювання. Вона характеризується тим, що усі завдання за навчальний період мають однакову вагу; усі оцінки складаються; заздалегідь відома сума, досягнення якої гарантує отримання певної підсумкової оцінки. Таким чином, вона відрізняється від традиційної накопичувальним характером і зрозумілими правилами отримання підсумкової оцінки. Можливість використання набраної суми в якості підсумкової оцінки дає системі достатню диференціюючу здатність.

Аналіз чинників, що зумовлюють досягнення якості освітнього процесу у вищому навчальному закладі взагалі і рівня освіченості кожного окремого студента зокрема, дозволяє зробити висновки на користь організації такого освітнього простору у ВНЗ, в якому акцент робиться на активній позиції того, хто навчається, на ставленні до нього з боку викладача як до психологічно рівного. Виходячи з таких принципів побудови освітнього процесу, обираються особистісно-орієнтовані, інтерактивні технології навчання, у тому числі й контролю. У статті представлений досвід використання окремих з них – есе, рецензія, наукова стаття, презентація, портфоліо. Впровадження таких методів контролю навчальних досягнень студентів в освітній процес вищого навчального закладу доводить, що вони сприяють посиленню професійної спрямованості студентів-магістрантів, формуванню ключових компетенцій, проектуванню індивідуальної освітньої діяльності, забезпечують комфортні умови для розвитку студентів і реалізації їх природного потенціалу.

Достатньо складним завданням у системі модульно-рейтингового оцінювання залишається визначення дескрипторів і критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів з усіх видів навчальної роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алехина Н.В. Проблема аутентичного оцінювання образовательной деятельности студента в условиях внедрения системы менеджмента качества / Н.В. Алехина, Э.В. Зильберштейн // Успехи современного естествознания. – 2010. – № 1. – С. 47–49.

2. Краснова Т.И. Оценивание учебной деятельности студентов / Т.И. Краснова // Аналитический обзор международных тенденций развития высшего образования. – 2003. – № 6. – С. 45–53.
3. Кудіна В.В. Педагогіка вищої школи / В.В. Кудіна, М.І. Соловей, Є.С.Спіцин [3-є вид., доповн. і переробл.]. – К. : Ленвіт, 2009. – 213 с.
4. Полежаев В.Д. Портфолио студента как инструмент создания индивидуальной траектории обучения / В.Д. Полежаев, М.В. Полежаев // Современные наукоемкие технологии. – 2008. – № 3. – С. 77–78.
5. Тазутдинова Э.Х. Учебный портфолио в системе подготовки студента к будущей педагогической деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Теория и история педагогики / Э. Х. Тазутдинова. – Казань, 2010. – 200 с.
6. Ширшова І.О. Оцінювання учбових досягнень студентів: сучасні тенденції / І.О. Ширшова // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Проблеми педагогіки середньої і вищої школи. – 2013. – Т. 26 (65). – № 1. – С. 205–215.

УДК 378.147: 371.398

Копил Г. О., Струтинська І. Ю
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ: ЗНАЧЕННЯ, МОЖЛИВОСТІ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

У статті йдеться про теоретичні передумови актуальності самостійної роботи студентів як з наукової, так і практичної точок зору. Розглядається Болонський процес як джерело інновацій для освітян Європи.

Ключові слова: самостійна робота студентів, Болонська система, освітні інновації, компетентнісний підхід, конкурентоспроможність майбутнього фахівця.

Копил Г. А., Струтинская И. Ю. Самостоятельная работа студентов в контексте Болонского процесса: значение, возможности, европейский опыт. В данной статье речь идет о теоретических предпосылках актуальности самостоятельной работы студентов, как с научной, так и практической точек зрения. Рассматривается Болонский процесс как источник инноваций для педагогов Европы.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов, Болонская система, образовательные инновации, компетентностный подход, конкурентоспособность будущего специалиста.

Kopyl G., Strutynska I. Independent work of students in the context of the Bologna process: value opportunities, the European experience. This article deals with the theoretical assumptions relevant to students' independent work from the scientific and practical points of view. The Bologna process is considered as a source of innovation for teachers in Europe.

Key words: independent work of students, the Bologna system, educational innovation, competence approach, professional future competitiveness.

Ми живемо в часи, характерні глобальними змінами в усіх галузях. Трансформуються економіка, економічні відносини, та, врешті-решт, сама рушійна сила цих змін – людський фактор, а саме – фахівці. Вони покликані рухати прогрес, бути фахівцями нової генерації, нести у ділове середовище нову підприємницьку культуру. В авангарді цього формувального процесу, без сумніву, крокує вища школа, яка має дати майбутнім фахівцям не лише професійні знання, а й сформувати їх як компетентних фахівців своєї галузі з певними професійно важливими якостями. Належний рівень здобутої освіти дозволить нашим фахівцям бути конкурентоспроможними на міжнародному ринку праці.

Саме освітня галузь одна з перших, якщо не перша, відреагувала на нові виклики. Результатом цього реагування стало долучення України до Болонського процесу. Визначений вектор розвитку зобов'язує освітян нашої країни старанно вивчати науково-педагогічний досвід побудови навчального процесу вищих навчальних закладів європейських країн. З огляду на це варто розглянути основні положення Болонської системи. Країни Європи завжди прагнули до удосконалення освітньої галузі та її популяризації. Саме для цього країни ЄС об'єднали зусилля і в 1999 році та уклали Болонську декларацію, в якій викладені основні напрями удосконалення освіти в Європі, а процес досягнення цих цілей називається Болонським процесом, який є процесом зближення і гармонізації систем освіти країн Європи з метою створення єдиного європейського простору вищої освіти.

Необхідність Болонського процесу продиктована розвитком інтеграції європейських країн у межах Європейського Союзу. Слідом за введенням єдиного митного простору, безвізового обміну, єдиної валюти, єдиної системи медичного страхування виник єдиний ринок праці, який відкриває для громадян ЄС можливість влаштуватися на роботу в будь-якій країні, що входить до Європейського Союзу. У цьому випадку роботодавці країн ЄС повинні отримати хоча б якісь гарантії, що випускник університету з іншої країни володіє такими ж знаннями, вміннями і кваліфікацією, як і випускник університету тієї країни, де він живе і працює. Тому виникла очевидна потреба деякої уніфікації в підготовці фахівців у різних країнах ЄС [5].

Офіційною датою початку Болонського процесу прийнято вважати 19 червня 1999, коли в місті Болонья на спеціальній конференції міністри освіти 29 європейських держав прийняли декларацію «Зона європейської вищої освіти», або Болонську декларацію. Болонський процес відкритий для приєднання інших країн. Надалі